

Könyv

Szürke és arany

ÁRÁS – Árendás József plakátvilága

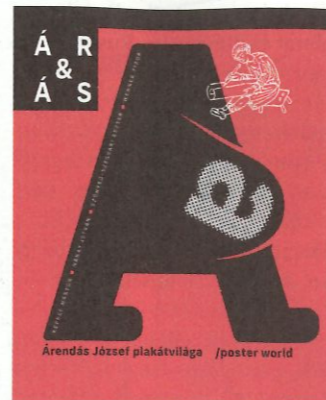
„A plakátot epigrammának tekintem, mivel általa is egy gondolatot kell rövid, csattanós formában kifejezni. Ő ezt szimbólumok segítségével, a kétdimenziós kép statikusságának megbontásával és a téma »megfeszítésével« éri el.” Harminchét évvel ezelőtt e szavakkal nyitotta meg Árendás József plakátkiállítását a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház rendezője, Merő Béla, ami újdonság-

nak számított: akkoriban a plakátok rövid távot, az „alkalmazotti viszonyt” testesítették meg. Aktualitásukat vesztve szemétként végezték, noha a plakát – és ezt Toulouse-Lautrec óta tudta a világ – nem az igénytelenséget testesíti meg. Persze lehetséges, hogy a zalaegerszegi tárlaton a figyelem elsősorban a meg nem valósult (értsd: utcára nem került) plakátokra irányult, de ugyanúgy le-

hetett reveláció korábbi hirdetőtáblák emlékének a felidézése, ám legfőképp az, hogy egy-egy plakát mennyire másként mutat a szokásostól eltérő környezetben.

A most 75 éves Árendás József 1972, az Iparművészeti Főiskola elvégzése óta dolgozik alkalmazott grafikusként. Egészen másféle ambíciói voltak, mint mondjuk Csontváry-Kosztka Tivadar-nak, nem Raffaellónál akart na-

gyobb lenni. „1967 – végre főiskola. Sebaj. Hosszú haj, szakáll. Beatles. Sárga tengeraltjáró. Heinz Edelmann. Starowieyski plusz pop art. Szerintem az osztálytársaktól – egymástól – tanulhattunk a legtöbbet” – olvasható a születésnapra megjelent reprezentatív albumban, amely a lassan fél évszázados életmű szinte minden állomását sorra veszi, benne a tömértelen mennyiségű plakáttal. E plakátok azon túl, hogy nagyfokú tehetségről, kreativitásról és nem utolsósorban humorról tesznek tanúbizonyságot, egyértelművé teszik a művész szerencsésjét is. A Kádár-rezsim ellenére is kijelenthető, hogy Árendás jókor volt jó helyen; a főiskola elvégzése után került az egyetlen hazai filmforgalmazóhoz, a MOKÉP-hez, ami a fix

megélhetés mellett a művészi kiteljesedését is segítette. Akkoriban ugyanis még nem létezett az a rendszerváltás óta bevett gyakorlat, miszerint a külföldi filmek esetében ugyanaz a plakát, mint bárhol a világon, hanem a cég saját alkalmazottaival terveztetett

plakátot, ők pedig szabadjára engedhették a fantáziájukat. Mindez a színházi előadásokra, egyéb rendezvényekre, és az egyszerű termékhirdetésekre is állt, vagyis Árendás alkalmazott grafikusként talán a legnagyobb művészi szabadsággal rendelkeztek, amióta alkalmazott grafika létezik.

Ennek megfelelően a színes tozódás, a rejtett csavarok, a szabadjára engedett fantázia jellemzik Árendás József műveit, amelyekről vélhetően frászt kapott volna már a maga idején is egy „kapitalista” reklámügynökség vagy egy hollywoodi filmproducer. A plakátokról sokkal inkább az általa is említett cseh Heinz Edelmann, a lengyel Franciszek Starowieyski meg a pop art hatását vélhetjük felfedezni, és nem a kereskedelmi szemponto-

kat, ami persze a hetvenes-nyolcvanas évek hiánygazdaságában egyáltalán nem volt akkora probléma. Azt viszont ennyi év távlatából bátran kijelenthetjük: Árendás József plakátjainak köszönhetően valóban színesebbnek és vidámabbnak tűnt az élet, a legfeljebb kalapácslakkfényű legvidámabb barakkban. Talán ez lehet Árendás József életművének, így pazar kiállítású életműalbumának is a legfontosabb üzenete. No meg a nosztalgia, hiszen a nagyszerű plakátok láttán kinek ne támadna kedve olyan egykori mozsikereket megtekinteni, mint *Az utolsó valcer*, a *Dutyi-dili* vagy *A svéd, aki nek nyoma veszett*.

Legát Tibor

Szerkesztette: Wehner Tibor. MMA Kiadó, 2021, 320 oldal, 8500 Ft

ajánló

FUSZ Máttyás, KRISTÓF Krisztián, ZALAVÁRI András: *A madarak tapsolnak, amikor felszállnak – Szemléldései példagyűjtemény* – *A madarak tapsolnak, amikor felszállnak – Szemléldései példagyűjtemény* címmel jelent meg művészeti kiadvány a Kisterem kiadásában. A könyvtárgy frappáns gegek gyűjteménye egyedi grafikákkal, melyet lapozgatva az olvasó személyesen hitt megfigyelései feloldódnak a kollektív élményben.

A kötet Fusz Máttyás, Kristóf Krisztián és Zalavári András – a Kisterem galéria által képviselt – képzőművészek azonos című, közös kiállításának összegzése. A tárlatra készülve, 2019-ben kezdtek el szemléldései szokásokkal kapcsolatos interjúkat készíteni; barátait, ismerőseiket, a kortárs művészeti szcéna fiatal szereplőit és egymást kérdezték mindennapi felismeréseikről, a világ apró részleteire való rácsodálkozásairól, mániákusnak tűnő játékaikról. Az interjúk nem elméleti, ideológiai, vagy leíró célra készültek, pusztán személyes percepciók játékok, megfigyelési szokások, rögeszmés vizuális tevékenységek archívumaként jöttek létre, konkrét szemléldései példákra építve. Az összegyűjtött megfigyeléseket a három művész illusztrációkkal egészítette ki, az ebből született kiadvány kétszáz példát és közel százötven grafikát tartalmaz, afféle képzőművészeti „egypercéseket”. Nem regény, nem kiállítási katalógus, nem képzőművészeti alkotás – egy percepciók példatár vizuális alapú megfigyelési szilánkokból, melyeket a külvilággal kapcsolatban lehet képekbe és szavakba önteni.

A kiadvány kapható: Kisterem, Írók Boltja, ISBN könyv+galéria, FUGA Budapesti Építészeti Központ, Láng Téka Könyvesbolt

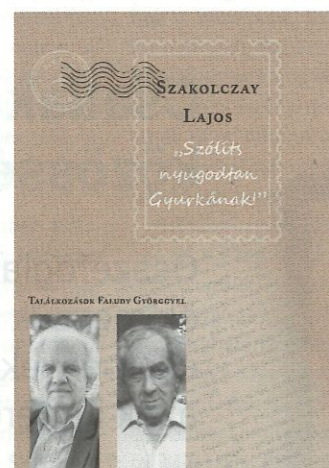
(X)

Könyv

Gyurka bácsi levelesládája

Szakolczay Lajos: „Szólíts nyugodtan Gyurkának” – Találkozások Faludy Györggyel

Vannak olyan figurái az irodalmi életnek, akikről azt szoktuk mondani, hogy mindenkit ismernek és mindent olvastak. Túlzás ide vagy oda, Szakolczay Lajos irodalomtörténész egyike lehet e boldog keveseknek. Minden bizonnyal episztolák, kéziratok és egyéb, ma még talán nem felismert jelentőségű feljegyzései lapulnak a dolgozószobájában, elképzelhetetlen, hogy bármit kiadobna. Nem tudni, mennyi ideig érlelődött benne a gondolat, hogy közétegye azokat a leveleket, amelyeket sokszor félkötetnyi vers kíséretében kapott Faludy Györgytől, hogy a kortörténeti dokumentumok mellett olyan sajátos költészeti antológiát adjon közzé, amelynek az egyetlen szerkesztési elve az, hogy mikor mit hozott a

természetesen lassan és megbízhatatlanul járó nemzetközi posta. Szóval ez egy kronologikus vers- és fordításantológia, amelynek egyik szerzője (persze Faludy) egy-

re jobban belejön abba, hogy témáihoz, lefordított költőihez kultúrtörténeti anekdotákat vagy éppen fordításmódszertani problémaköteget mellékeljen. A levelek szövegeiből vissza-visszaköszönnek a *Pokolbéli víg napjaimból* és a többi önéletrajzi kötetből ismert anekdoták, látszik, hogy jól kidolgozott sztorikról van szó, amelyeket regényben és magánlevélben is ugyanúgy fogalmazott meg Faludy, mint egy londoni csehóban vagy egy marrakeshi kasbah-ban.

Szakolczay 1982-ben, fiatal irodalomtörténészként úgy gondolta, hogy száz költő szerepeltetésével kiad egy antológiát, és ebbe kér verseket az akkor még Magyarországon nemkívánatos személyeknek számító, s Torontóban élő Faludy Györgytől is. Nem kis

merészségnek számított akkor, amikor az Illyés Gyula által otágu sípnek nevezett magyar irodalom lényegében hatodik, elhallgatott ágáról, a nyugati magyar irodalomról annyit sem volt szabad beszélni, mint a többi magyar diaszpóra szerzőiről és műveiről. (Bár 1981-ben megjelent már a nyugati és tengerentúli magyar irodalom létezése beismerésének számító, Béládi Miklós szerkesztette *Vándorénekek* című antológia, de Faludyval éppen Szakolczay ütötte meg elsőként a bokáját. Nem sokkal azután, hogy levélben megkereste, portrécikket írt róla a *Mozgó Világ*ba, méltatva a Püski Kiadónál akkoriban megjelent és kalandos körülmények között beszerzett Faludy-kötetet, és a szöveg valahogy annak elle-

nére megjelent, hogy akkoriban a legfelsőbb pártkörökből kellett engedélyt kérni ahhoz is, hogy akár csak szó essék egy nyugaton élő magyar szerzőről. „Az egyetemes magyar költészet alighanem legismeretlenebb ismerőse Faludy György” – kezdődik az a később sokat idézett, akkor sok botrányt okozó cikk, amelyet, és ez az egyik üdítő pillanat, el is olvashattunk a kötet végén, afféle korai utószó gyanánt. Szóval nem volt egyszerű hazahozni a renitens poétát, akinek egyik leveléből az is kiderül: még 1988-ban is azzal utasította el a *Nagyvilág*, ahova Vezér Erzsébet próbálta beajánlani a kéziratát, hogy Faludytól nem hogy nem közölnek, de még csak el sem olvasnak semmit.

Az 1982-es esztendőben, egy tavaszi napon kélt az első közreadott levél ebben az egyoldalú levélregényben, 1990 nyarán pedig az utolsó, a harmincnyegedik. Ez évente átlagosan négy levelet jelent, az utolsó, az 1989-től keltezettek idején a költő már itthon volt, és személyesen is találkozott a szerkesztő-irodalomtörténész-szel. Azért egyoldalú, mert csak a költő levelei szerepelnek a kötet-

ben, a válaszevelek alighanem elvesztek Faludy kalandozásai közepette, akire a tárgyakhoz való ragaszkodás nem volt jellemző, az önreflexió és a mondjuk így, globális költészetkritika annál inkább. Az olykor pár soros, olykor viszont sokoldalú költői episztolák rendre taglalják azokat a kötevényeket, amelyeket Faludy másutt is igencsak szeretett hangoztatni a nyugati költészet dekadenciája kapcsán: „Sehol egy szép sor, egy emlékezetes hasonlat, plasztikus kép; – az ember költői estekre megy, ahol tíz vendég van Ausztráliából, Mexikóból, Argentínából, Párizsból, hall harminc verset, ki-megy és egyetlen sor nem marad emlékezetében.” Természetesen a folytatás mintegy magyarázata saját, e szerves költészetűl eltávolodott szerzők között aratott sikereinek, de hát ebben sincs semmilyen újdonság: Faludy tényleg nagyon szórakoztatón hozta a magyar irodalom legnagyobb el nem ismert költőiről írásának imázsát, és ez még nem minden. Kommentár nélkül idézem azoknak a róla szóló recenzióknak a címeit, amelyek szerepelnek is a kötet végén: *A bátorság velejét érin-*

teni (Mark Le Fanu); *A költő, aki igazán szereti hazáját* (George Mikes); *Magyarország igazi hangja* (Jacob Paludan).

Az az érzésünk, semmi újat nem olvastunk, de végül kiderül, hogy mégis betekinthe-tünk abba az irracionális, pokolbéli félelemben, amelynek jegyében a korabeli hatalom nem engedte szóhoz jutni ezt a nagyon bohém, nagyon színes, nagyon művelt és nagyon értékes poétát.

És végül utószó az előszóhoz: Orbán János Dénes előszavából nem maradhatott ki egy manapság nagyon ismerősen csengő kurzusideológiai mondat, történetesen Szakolczay kapcsán: „Konzervativizmusa abban áll, hogy nem hajlandó értéktelen dolgokkal foglalkozni, csakis azokkal, melyek a nemzet irodalmát valódi értékekkel gazdagítják, és persze abban, hogy izgalmasan és magyar nyelven alkot, nem pedig elvont textusokban és laboratóriumi szakzsargonban.” Köszönjük az útmutatást.

Józsa Márta

MMA Kiadó, 2021, 302 oldal, 4200 Ft